

Człowiek - najlepsza inwestycja

*Program nauczania
języka migowego
poprzez zapis
SignWriting*

PROGRAM OPRACOWAŁY:

MGR KATARZYNA PODGÓRNI
DR MONIKA GRABOWSKA-ORZĄDAŁA

REDAKCJA:

MGR INŻ. JAKUB JÓZEFIAK

KOREKTA:

MGR KATARZYNA PODGÓRNI
MGR INŻ. JAKUB JÓZEFIAK
DR INŻ. WOJCIECH ŻUROWICZ

Nowy Sącz, 2013

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Ogólna charakterystyka i warunki realizacji programu.....	7
3. Użytkownicy i adresaci programu.....	8
4. Treści nauczania.....	9
5. Cele kursu.....	10
1.1 Cele ogólne - nauczania języka migowego z wykorzystaniem notacji SW.....	10
1.2 Cele szczegółowe: językowo-komunikacyjne	10
1.3 Wiadomości teoretyczne	10
1.4 Podstawy SignWritingu	11
1.5 Nauczanie znaków języka migowego poprzez zapis SignWriting	11
6. Metody i formy pracy oraz środki dydaktyczne	12
7. Ramowy program kursu	15
8. Materiał nauczania	22
Rozdział 1. Założenia programowe nauczania języka migowego z wykorzystaniem zapisu SignWriting	22
Rozdział 2. Edukacja niesłyszących	22
Rozdział 3. Podstawy SignWritingu.....	22
Rozdział 4. Nauczanie języka migowego poprzez zapis SignWriting	23
Rozdział 5. Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	25
9. Metody sprawdzania osiągnięć	26
10. Ewaluacja programu	27
11. Bibliografia	28
12. Aneks do programu nauczania Języka Migowego poprzez zapis SignWriting	30

1. Wstęp

Proponowany program jest narzędziem mającym na celu zwiększenie efektywności i skuteczności nauczania znaków migowych poszerzających słownictwo zawodowe. Efektywna nauka ma zwiększyć szanse na poprawę dostępu do rynku pracy osobom niesłyszącym oraz ma wpłynąć na poprawę ich sytuacji zawodowej, między innymi przez usprawnienie komunikacji ze słyszącymi. Ma również umożliwić uzyskanie lepszego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych tej grupy społecznej. Umiejętność pisania w SignWriting daje szansę na wczesną integrację ze światem słyszących. Wykorzystanie SW, jako narzędzia do nauki języka migowego, zostało już potwierdzone w czasie trwania warsztatów na studiach podyplomowych Polskiego Języka Migowego na Uniwersytecie Warszawskim (Grzesiak, Długołęcka 2006, 2007) oraz na warsztatach prowadzonych z młodzieżą i nauczycielami w Specjalnych Ośrodkach Szkolno-Wychowawczych dla Niesłyszących w Krakowie i Tarnowie (2011/2012)

Dla osób głuchych język migowy jest podstawową formą komunikacyjną, a dla słabosłyszących uzupełnieniem komunikacji werbalnej. W dalszym ciągu poszukuje się bardziej skutecznych metod nauczania języka głuchych i podnoszenia poziomu ich kształcenia. Naturalnym dla tych ludzi jest język migowy, stanowi on bazę do dalszego ich rozwoju.

Szczególnie ważną kwestią jest kształcenie zawodowe i przygotowanie młodzieży głuchej do podjęcia pracy zawodowej. Obecnie w Polsce szkoły specjalne dla niesłyszących oferują naukę w różnych kierunkach: przemysłowych, rzemieślniczych, usługowych i artystycznych. Wybór zawodu związany jest z ogólnymi tendencjami na rynku pracy, zapotrzebowaniem na konkretnych specjalistów, a przede wszystkim z indywidualnymi predyspozycjami ucznia.

Proponowany przez nas program ma na celu pomóc w prowadzeniu zajęć praktycznych i warsztatowych poprzez wzbogacenie słownictwa specjalistycznego.

Niniejszy program obejmuje cele główne i operacyjne nauczania SW, treści i metody nauczania, formy pracy oraz środki dydaktyczne. Materiał nauczania podzielony jest na trzy działy. Pierwszy dział to treści teoretyczne związane

z wyjaśnieniem najistotniejszych pojęć oraz z nauczaniem dwujęzycznym w szkolnictwie dla niesłyszących. Drugi dział to opanowanie podstaw notacji SignWriting wraz z ćwiczeniami. Ostatnia część, najobszerniejsza, to jednostki lekcyjne stanowiące bazę do nauki znaków PJM poprzez zapis SW z różnych dziedzin zawodowych oraz z języka polskiego i języków obcych.

Nauka w oparciu o niniejszy program jest wprowadzeniem do uzyskania płynności i swobody komunikacyjnej na poziomie specjalistycznym – zawodowym.

Proponowany system nauczania języka migowego z wykorzystaniem notacji SignWriting wspomaga nauczanie przedmiotowe i zawodowe, dzięki czemu zmniejszy się obszar wykluczenia społecznego niesłyszących i poprawi się ich pozycja zawodowa oraz zdolności komunikacyjne w szkole, miejscu pracy, w domu i w funkcjonowaniu w życiu publicznym.

2. Ogólna charakterystyka i warunki realizacji programu

Program niniejszy przeznaczony jest do realizacji w grupach 10-15 osobowych. Dotyczy on nauki języka migowego poprzez zapis SignWriting. Materiał nauczania zawarty w programie obejmuje treści teoretyczne dotyczące nauczania dwujęzycznego głuchych, podstawowe elementy zapisu SignWriting oraz słownictwo przedmiotowe i zawodowe. Materiał ten winien być realizowany poprzez fazę wprowadzająco-utrwalającą, której celem jest zapoznanie ucznia ze słownictwem zawodowym uczonym poprzez zapis SignWriting oraz stworzenie okazji do licznych ćwiczeń, w tym o charakterze komunikacyjnym. Podczas nich nauczyciel śledzi umiejętności użycia wprowadzanych form w sytuacji od w pełni kontrolowanej do tej w miarę samodzielnej.

Efektywność realizacji programu zależy od: liczebności grup, czasu realizacji kursu, metod pracy lektora i jego kwalifikacji.

Niniejszy program jest przewidziany do realizacji w ciągu 60 godzin lekcyjnych.

3. Użytkownicy i adresaci programu

Użytkownikami programu powinni być przede wszystkim lektorzy reprezentujący wysoki poziom wiedzy lingwistycznej i znający co najmniej w stopniu dobrym PJM oraz język polski a także posiadający wiedzę z zakresu kształcenia zawodowego niesłyszących, tak by możliwa była praca z grupami adresatów o różnym poziomie niedosłuchu i różnych kierunkach kształcenia.

Program umożliwi lektorowi określenie krótkoterminowych celów nauczania, opracowanie rozkładu nauczania, zaplanowanie prac kontrolnych, zapoznanie się z metodami i technikami pracy lekcyjnej dostosowanymi do realizacji programu.

Adresatami jest młodzież z dysfunkcją słuchu w wieku 15-19 lat, dla których język migowy jest podstawową formą komunikowania się oraz ta młodzież słabosłysząca, dla której język migowy jest uzupełnieniem komunikacji werbalnej, ucząca się w szkołach ponadgimnazjalnych i policealnych o różnych profilach (ogólnokształcących i zawodowych), przygotowująca się do podjęcia pracy zawodowej.

Dla osiągnięcia powodzenia w nauczaniu, oprócz wielu innych równie ważnych czynników, bardzo istotna jest rola lektora, który powinien znać dość dobrze elementy pedagogiki i psychologii rozwojowej oraz aktualną sytuację na rynku pracy w stopniu pozwalającym mu zdywersyfikować przygotowanie i prowadzenie zajęć dla różnych grup adresatów.

4. Treści nauczania

Treści nauczania zawarte w poniższym programie stanowią podstawę 60 – godzinnego kursu, wprowadzającego podstawy nauczania SignWritingu, informacje teoretyczne dotyczące niesłyszących i form ich komunikacji oraz naukę znaków migowych związanych z kształceniem zawodowym poprzez zapis SignWriting. Kategorie pojęciowe pogrupowane zostały w 6 działów tematycznych, obejmujących słownictwo zawodowe i związanej z tym komunikacji.

Działy te są zgodne z celami językowo-komunikacyjnymi kursu, wyznaczają tematykę dialogów, tekstów i ćwiczeń językowych realizowanych w jego ramach.

Zasoby leksykalne zawarte w poszczególnych działach są przeznaczone do czynnego opanowania, zarówno receptywnego, jak i produktywnego. Kursant po ukończeniu nauki powinien dany znak migowy nie tylko odczytać, ale również poprawnie zapisać w notacji SW.

5. Cele kursu

Cele ogólne - nauczania języka migowego z wykorzystaniem notacji SW

Celem nadrzędnym nauczania ujętego w przedstawionym programie jest podniesienie efektywności i skuteczności nauczania języka migowego z wykorzystaniem notacji SignWriting w trakcie 60-godzinnego kursu, a przez to zwiększenie szansy na poprawę dostępu do rynku pracy osób niesłyszących, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Poprawienie sytuacji zawodowej tej grupy społecznej jest możliwe, między innymi, przez usprawnienie komunikacji i uzyskania lepszego wykształcenia oraz podniesienie kwalifikacji zawodowych.

Celem ogólnym jest również propagowanie idei SignWritingu wśród osób z dysfunkcją słuchu i środowisk surdopedagogicznych. Istotne jest też kształcenie umiejętności umożliwiających lepsze przygotowanie do podjęcia pracy zawodowej oraz podnoszenia kwalifikacji specjalistycznych, co wzmocni poczucie własnej wartości i kulturę środowisk Głuchych.

Cele szczegółowe: językowo-komunikacyjne

Celem szczegółowym jest nauka znaków migowych z zakresu słownictwa zawodowego z różnych dziedzin: przemysłowej, rzemieślniczej, usługowej, handlowej i informatycznej. Nauka znaków migowych ma polegać na przyswajaniu ich poprzez zapis w notacji SignWriting, co w efekcie zwiększy ilość i skuteczność podawanych treści nauczania.

Ze względu na konstrukcję niniejszego programu, cele operacyjne zostały przyporządkowane do poszczególnych rozdziałów nauczania.

Wiadomości teoretyczne

Uczeń/kursant:

- zapozna się z historią edukacji niesłyszących

- zapozna się ze sposobami komunikacji niesłyszących
- zapozna się z potrzebami niesłyszących
- porówna PJM i SJM

Podstawy SignWritingu

Uczeń /kursant:

- zapozna się z historią powstania SignWritingu
- zapozna się z zapisem znaków migowych w SW
- zapozna się z podstawowymi regułami gramatyki PJM
- opanuje podstawowe ułożenia dłoni i ich zapis w SW
- opanuje symbole ruchu, kontaktu i ich zapis w SW
- zrozumie znaczenie ekspresji twarzy, dynamiki oraz ułożenia ciała w przestrzeni
- zapozna się z symbolami znaków interpunkcyjnych
- opanuje zapis wszystkich liter alfabetu palcowego notacji SW
- zapisze i odczyta liczebniki główne w notacji SW

Nauczanie znaków języka migowego poprzez zapis SignWriting

Uczeń /kursant

- zapozna się ze słownictwem przedmiotowym i słownictwem dotyczących języków obcych
- pozna słownictwo z zakresu kształcenia zawodowego: nazewnictwo zawodów, narzędzi i czynności specjalistycznych
- wzbogaci zasób pojęć z dziedziny: usługi gastronomiczne, technologia informacyjna, ekonomia, urzędy publiczne
- opanuje zapis znaków migowych w notacji SW
- opanuje zapis prostych zdań w SW typowych dla sytuacji na rynku pracy
- opanuje prowadzenie krótkich dialogów w PJM i ich zapis w SW dotyczących załatwiania spraw urzędowych, zawodowych
- zapozna się ze sposobem zapisu w SW i przekazem w PJM krótkich tekstów i opowiadań na tematy szkolne i zawodowe
- opanuje przekaz i zapis w SW krótkich informacji na temat swojego wykształcenia oraz umiejętności zawodowych (CV, list motywacyjny)

6. Metody i formy pracy oraz środki dydaktyczne

Wybór odpowiednich metod nauczania oraz form pracy zależy od wielu czynników. Najważniejsze z nich to:

- specyfika przedmiotu nauczania,
- cele przedmiotu nauczania,
- wiek uczniów/kursantów,
- zakres posiadanej przez uczniów /kursantów wiedzy i umiejętności,
- środki dydaktyczne, jakimi dysponujemy,
- warunki pracy
- trudności wynikające z problemów wychowawczych
- trudności wynikające z dyscypliny udziału w zajęciach

Proces nauczania nie opiera się jedynie na wysiłkach w przekazywaniu wiedzy przez lektora/nauczyciela. W tym oddziaływaniu ważna jest także aktywność ucznia/kursanta, czyli gotowość do uczenia się. Bardzo istotny w tym procesie jest dobór modelu nauczania i uczenia się dostosowany do uczniów/kursantów.

Sposób przekazu materiału nauczania, który wybierze lektor, zależy od jego indywidualnych predyspozycji, a także od uczniów, z którymi będzie pracował. Należy również pamiętać o indywidualnych różnicach w procesie uczenia się u każdego człowieka.

Powodzenie procesu dydaktycznego zależy w znacznej mierze od prawidłowego doboru metod, technik i form pracy z uczniem niesłyszącym. Rozwiązania metodyczne stosowane w pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych powinny sprowadzać się do pobudzenia zainteresowania ucznia nauką języka, uwrażliwienia ucznia na ten język i wykształcenia zachowań sprzyjających przyswajaniu języka. Nie można zapominać, że nauczanie jest procesem możliwym

pod warunkiem, że oba podmioty w nim uczestniczące – nauczyciel i uczeń – w równym stopniu zainteresowane są osiągnięciem wyznaczonego celu końcowego.

W niniejszym programie nauczania PJM poprzez SignWriting proponujemy następujące **metody**:

- metoda pokazu – prezentująca
- metoda ćwiczeniowa – utrwalająca
- metoda programowa – z użyciem komputera (słownik SignPuddle)
- pogadanka, rozmowa
- metoda projektu – opracowanie krótkiego tekstu lub dialogu

Ćwiczenia przedmiotowe polegają na wielokrotnym wykonywaniu pewnych czynności dla nabycia wprawy i uzyskania coraz wyższej sprawności w danym działaniu (tu: odręczny zapis SW oraz znajomość słownictwa zawodowego).

Ćwiczenia produkcyjne sprowadzają się do bezpośredniej realizacji zadań wytwórczych.

W ramach każdej jednostki lekcyjnej wprowadza się różnorodność **form pracy** np.:

- praca ogólna
- praca indywidualna
- praca w grupach
- praca w parach

Lektor oraz uczniowie/kursanci powinni mieć do dyspozycji następujące **środki dydaktyczne**:

- tablica
- etykiety
- podręcznik
- komputer i rzutnik
- ilustracje
- fotografie
- zeszyty ćwiczeń
- program komputerowy SignPuddle
- program komputerowy SW Edit
- rekwizyty (dwukolorowe rękawice, figurki itp.)

Lektor oraz uczniowie/kursanci powinni mieć odpowiednie warunki lokalowe do pracy:

- sala lekcyjna: duża, jasna, dobrze oświetlona
- stoliki uczniowskie ułożone w półkolu, tak aby każdy kursant miał dobrą widoczność w kierunku lektora, tablicy i innych kursantów
- odpowiednia ilość miejsca dla każdego kursanta na podręcznik, zeszyt ćwiczeń, przybory
- dostęp do komputerów (zakłada się dostęp do pracowni komputerowej na terenie szkoły lub internatu)
- lektor odpowiednio przygotowany tzn.: ciemne, jednobarwne ubranie, tak aby ręce były dobrze widoczne, a gesty czytelne dla odbiorców.

Uczniowie/kursanci mają możliwość samodzielnego uzupełnienia materiału nauczania w sytuacji nieobecności na zajęciach:

- indywidualne konsultacje z lektorem przed lub po zajęciach planowych
- samodzielne wykonanie ćwiczeń wskazanych przez lektora.

7. Ramowy program kursu

lp	Materiał nauczania	Forma zajęć	Liczba godzin
I	Edukacja niesłyszących (historia edukacji niesłyszących, sposoby komunikacji i potrzeby niesłyszących, porównanie PJM i SJM)	wykład	4
II	Podstawy SignWritingu (wiadomości o SignWritingu i jego twórczyni – Valerie Sutton, zasady gramatyki wizualno-przestrzennej, ułożenie i ruch dłoni oraz głowy, symbole kontaktu, ekspresja twarzy, przestrzeń, dynamika, alfabet palcowy, znaki liczebników głównych 1-10, znaki interpunkcyjne)	wykład pokaz ćwiczenia test	12
III	Nauczanie języka migowego poprzez zapis SignWriting (nauczanie przedmiotowe, kształcenie zawodowe, usługi gastronomiczne, technologia informacyjna, ekonomia, urzędy publiczne)	wykład pokaz ćwiczenia test	42
IV	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	ćwiczenia test	2
RAZEM			60

Podział na bloki i jednostki lekcyjne:

Edukacja niesłyszących (4 jednostki lekcyjne)

- Historia edukacji niesłyszących
- Sposoby komunikacji niesłyszących
- Potrzeby osób niesłyszących i sposoby ich realizacji
- Podstawowe różnice między Polskim Językiem Migowym a Systemem Językowo-Migowym

Podstawy SignWritingu (12 jednostek lekcyjnych)

- SignWriting – pismo migowe
- Opis gramatyki języka migowego
- Perspektywa i podstawowe symbole SignWriting
- Pozycja ręki w pionie
- Pozycja ręki w poziomie
- Symbole ruchu
- Symbole kontaktu
- Symbole niemanualne
- Znaki interpunkcyjne i dynamika w SW
- Alfabet palcowy zapisany w SW
- Liczebniki główne zapisane w SW
- Test kontrolny

Nauczanie języka migowego poprzez zapis SignWriting (42 jednostki lekcyjne)

Nauczanie przedmiotowe

Przedmioty	Języki obce	Pismo
język polski matematyka język migowy historia biologia chemia fizyka religia geografia wf	język angielski język niemiecki język rosyjski język francuski język hiszpański język włoski język japoński język grecki język arabski Międzynarodowy Język Migowy	pisać czytać rozumieć nie rozumieć PJM SignWriting SJM tłumaczyć przekład zapisać
Nauka	Gramatyka	Rodzaje literackie
nauka/uczyć się rozwój	wypracowanie referat	poezja powieść

książka zeszyt długopis ołówek szybko wolno wzór opowiadanie	gramatyka zasada słowo wyraz zdanie notacja/zapisać symbol znak	proza literatura dramat tragedia wiersz klasówka/egzamin komunikacja międzyludzka matura /dyplom
---	--	--

Kształcenie zawodowe

Nazwy zawodów I	Nazwy zawodów II	Nazwy zawodów III
nauczyciel wychowawca bibliotekarka sędzia pedagog przewodnik opiekun dzieci lekarz laryngolog pielęgniarka	cukiernik piekarz kucharz ogrodnik krawiec sprzedawca fryzjer kosmetyczka kaletnik tkacz	policjant kierowca projektant kreślarz architekt pracownik biurowy sekretarka handlowiec drukarz elektronik
Nazwy zawodów III	Serwis samochodowy	Przemysł
fotograf informatyk pisarz aktor reżyser bankowiec ślusarz	narzędzie silnik olej silnikowy samochód naprawa zepsuty jechać	przemysł obowiązek działalność gospodarcza element konstrukcja kontakt
budowlaniec mechanik blacharz samochodowy	możliwość łączyć blacha	klient/osoba stan techniczny materiał wykonać

Szkolenie	Paliwa	Sprzęt
warsztat kwalifikacje zamówienie zdolny założyć sklep termin mistrz uczeń kolejka	paliwo ropa benzyna tani drogi usuwać/likwidować zabezpieczenie alarm niebezpieczny ochrona	maszyna elektryka/prąd przybory kreślarskie stanowisko włączać wyłączać klucz zamek do drzwi lampa drzewo
Pracownicy i surowce		
metal żelazo tworzywo sztuczny indywidualny grupowy zespół brygadzista zmiana doba		

Usługi gastronomiczne

Lokale gastronomiczne	Posiłki	Napoje
bar restauracja gospodarstwo stołówka KFC McDonald's pizzeria/pizza pub frytki zapiekanka	jeść/jedzenie/potrawa żywność pić pragnienie głodny śniadanie obiad kolacja impreza dekoracja	woda napój coca cola alkohol wódka wino piwo koniak drink likier

Czynności, produkty	Produkty	Produkty, naczynia
gotować piec/pieczeń smażyć dusić mięso wędlna ser masło olej/oliwa smalec	chleb bułka ciasto/ciastko tort mąka cukier sól przyprawy/dodatki smak/smaczny kanapka	stół krzesło kubek szklanka talerz kieliszek menu/jadłospis podawać polewać napiwek/ TIP
Naczynia	Warzywa i owoce	
garnek patelnia nóż widelec łyżka zupa czajnik herbata kawa mleko	warzywa sałata kapusta ziemniaki marchewka pomidor ogórek owoce jabłko cytryna	

Technologia informacyjna

Sprzęt	E-komunikacja	Portale internetowe
komputer laptop faks telefon telefon komórkowy nawigacja/GPS drukarka rzutnik/projektor myszka komputerowa pendrive/USB	informacja matryca płyta CD płyta DVD światło WWW/portal Internet strona internetowa adres internetowy film	GG e-mail sms Skype facebook allegro youtube Onsi camfrog oovoo

Fotografia	Poligrafia	
aparat fotograficzny zdjęcie fotografia aparat cyfrowy aparat analogowy obróbka/robić negatyw grafika szkic program	płaski wypukły wklęsły forma/kształt poligrafia ksero obraz odwzorowanie rysunek druk/drukować	

Ekonomia

Pieniądz	Bank	Handel
pieniądze złoty grosz euro waluta płacić wypłacić wpłacić zarabiać gotówka	ekonomia bank bank centralny konto budżet kredyt rata bankomat karta kredytowa karta płatnicza	kupić sprzedać jakość pawilon cena zysk popyt podaż leasing oszczędności
Operacje bankowe		
termin/ cel firma instytucja paragraf zwrot debet przelew prezes lokata PIN		

Urzędy publiczne

Dokumenty	Pisma	Decyzje
oryginał	podanie	umowa
dokument	wniosek	przyjęcie
ubezpieczenie	świadectwo/ certyfikat	odmowa
dowód osobisty	odpis	odwołanie
paszport	kopia	wypowiedzenie
legitymacja	CV	rozwiązanie
regulamin	życiorys	zwolnienie
lista	oferta/propozycja	podpis
zasilek	renta	porozumienie
rehabilitacja	emerytura	ulga

Test kontrolny po każdym dziale (łącznie 6)

**Powtórzenie i utrwalenie wiadomości
(2 jednostki lekcyjne)**

8. Materiał nauczania

Rozdział 1. Założenia programowe nauczania języka migowego z wykorzystaniem zapisu SignWriting

W rozdziale przedstawione zostały cele nauczania znaków języka migowego poprzez SignWriting, metody i formy pracy oraz środki dydaktyczne niezbędne do przeprowadzenia zajęć. Zawiera on również ramowy program kursu a także metody sprawdzania osiągnięć uczniów/kursantów i ewaluację.

Rozdział 2. Edukacja niesłyszących

Celem zajęć jest zapoznanie uczniów/kursantów z historią edukacji niesłyszących a w szczególności kształcenia zawodowego w szkołach specjalnych. Następnie przypomnienie i uświadomienie uczniom, jakie istnieją formy komunikacji wśród osób niesłyszących i osób słyszących z niesłyszącymi – język polski mówiony (odczytywanie mowy z ust), PJM, SJM, totalna komunikacja. Kolejna lekcja ma na celu zapoznanie uczniów/kursantów z potrzebami osób niesłyszących, a szczególności potrzebami na rynku pracy. Ostatnia lekcja ma na celu przedstawienie podstawowych różnic między PJM a SJM.

Treści kształcenia są zawarte w czterech jednostkach lekcyjnych, każda z nich ma zakres ćwiczeń odpowiadający treści.

Rozdział 3. Podstawy SignWritingu

Celem pierwszej lekcji jest zapoznanie uczniów/słuchaczy z informacjami na temat powstania SignWritingu oraz z osobą Valerie Sutton – twórczynią tej metody zapisu znaków migowych.

Podczas kolejnej jednostki lekcyjnej – „Opis gramatyki języka migowego”, uczniowie/słuchacze poznają elementy notacji SW wykorzystywane w gramatyce PJM do zapisu znaków migowych.

Następne lekcje mają na celu zapoznanie uczniów /słuchaczy z podstawowymi symbolami pozycji ręki, ułożenia ręki w płaszczyznach pionowej i poziomej, perspektywą nadawcy i odbiorcy, symbolami ruchu, rodzajami kontaktu, symbolami niemanualnymi, znakami interpunkcyjnymi i dynamiką zapisu ruchu znaków migowych, zapisem alfabetu palcowego i liczebników głównych w zakresie od 1 do 10.

Ostania lekcja ma na celu sprawdzenie umiejętności zapisu znaków migowych w notacji SW.

Treści kształcenia zostały zawarte w 9 jednostkach lekcyjnych:

- Perspektywa i podstawowe symbole SignWriting
- Pozycja ręki w pionie
- Pozycja ręki w poziomie
- Symbole ruchu
- Symbole kontaktu
- Symbole niemanualne
- Znaki interpunkcyjne i dynamika w SW
- Alfabet palcowy zapisany w SW
- Liczebniki główne zapisane w SW

Rozdział kończy test kontrolny, podsumowujący i utrwalający nabytą wiedzę.

Rozdział 4. Nauczanie języka migowego poprzez zapis SignWriting

Celem zajęć dydaktycznych z zakresu nauczanie języka migowego poprzez zapis SignWriting jest praktyczne nauczenie słuchaczy 360 znaków migowych z zakresu słownictwa zawodowego, a metodą przyspieszającą i poprawiającą efektywność nauki jest zapis tych znaków w notacji SW.

Treści nauczania zostały pogrupowane w 6 działach tematycznych, związanych z przedmiotami zawodowymi uczonymi najczęściej w szkołach dla niesłyszących na terenie Polski. Każda jednostka lekcyjna zawiera 10 znaków migowych zapisanych w języku polskim, notacji SignWriting oraz przedstawionych na zdjęciu. Po każdym dziale jest test sprawdzający znajomość znaków migowych i ich zapis w SW.

Dwie ostatnie jednostki lekcyjne to powtórzenie całości oraz test kontrolny ze znajomości odczytywania i umiejętności zapisywania w notacji SW wszystkich znaków migowych zawartych w programie nauczania.

Celem tych zajęć jest również nauczenie słuchaczy umiejętności posługiwania się w piśmie i odczytywaniu znaków PJM zapisanych w SW a związanych z czynnościami i nazewnictwem zawodowym.

Treści kształcenia zostały zawarte w 42 jednostkach lekcyjnych i podzielone na 6 działów:

Nauczanie przedmiotowe

- Temat: Przedmioty
- Temat: Języki obce
- Temat: Pismo
- Temat: Nauka
- Temat: Gramatyka
- Temat: Rodzaje literackie
- Temat: Test kontrolny

Kształcenie zawodowe

- Temat: Nazwy zawodów I
- Temat: Nazwy zawodów II
- Temat: Nazwy zawodów III
- Temat: Nazwy zawodów IV
- Temat: Serwis samochodowy
- Temat: Przemysł
- Temat: Szkolenie
- Temat: Paliwa
- Temat: Sprzęt
- Temat: Pracownicy, surowce
- Temat: Test kontrolny

Usługi gastronomiczne

- Temat: Lokale gastronomiczne
- Temat: Posiłki
- Temat: Napoje

- Temat: Czynności, produkty
- Temat: Produkty
- Temat: Produkty, naczynia
- Temat: Naczynia
- Temat: Warzywa i owoce
- Temat: Test kontrolny

Technologia informatyczna

- Temat: Sprzęt
- Temat: E-komunikacja
- Temat: Portale internetowe
- Temat: Fotografia
- Temat: Poligrafia
- Temat: Test kontrolny

Ekonomia

- Temat: Pieniądz
- Temat: Bank
- Temat: Handel
- Temat: Operacje bankowe
- Temat: Test kontrolny

Urzędy publiczne

- Temat: Dokumenty
- Temat: Pisma
- Temat: Decyzje
- Temat: Test kontrolny

Rozdział 5. Powtórzenie i utrwalenie wiadomości

Celem lekcji zawartych w niniejszym rozdziale jest utrwalenie i sprawdzenie wiadomości zdobytych podczas kursu nauki języka migowego poprzez zapis SignWritingu.

Część pierwsza obejmuje powtórzenie znaków zawartych w poszczególnych działach. Część drugą stanowi test końcowy sprawdzający wiadomości i umiejętności kursantów.

9. Metody sprawdzania osiągnięć

Kontrola osiągnięć uczniów/kursantów stanowi bardzo ważny element pracy lektora. Pozwala ona ustalić czy materiał, metody nauczania oraz tempo nauczania są odpowiednie do danej grupy uczniów/kursantów, a także pomaga dokonać ewentualnych zmian w sposobie pracy, których celem będzie przezwycięzenie trudności uczniów/kursantów w uczeniu się.

Proponowane metody sprawdzania osiągnięć kursantów to testy szczegółowe po każdym dziale, bieżąca kontrola wykonywanych ćwiczeń i zadań oraz test końcowy.

Regularne kontrolowanie osiągnięć skłania uczniów/ kursantów do systematycznej pracy i przygotowywania się na zajęcia. Program zakłada, że sprawdzanie osiągnięć ucznia odbywa się systematycznie i w różnorodny sposób. Uczniowie/ kursanci powinni odczuwać, iż ich wysiłki prowadzące do opanowania zasobu leksykalnego z różnych dziedzin zawodowych oraz umiejętność ich zapisu w notacji SW są doraźnie doceniane i przyszłościowo ważne dla społeczności Głuchych.

Program zakłada również występowanie sytuacji trudnych wychowawczo i dydaktycznie. Istnieje możliwość braku zainteresowania uczniów przekazywanym materiałem nauczania. Przyczyną mogą być min.: indywidualne predyspozycje intelektualne uczniów, niskie możliwości zapamiętywania, niska percepcja co może stanowić niechęć ze strony kursanta do kontynuowania nauki. W wyniku takich sytuacji proponuje się obserwację kursantów w trakcie zajęć oraz przeprowadzenie ankiety po zrealizowaniu 1/3 partii materiału nauczania (wzór – aneks do programu).

10. Ewaluacja programu

Ewaluacja programu nauczania jest badaniem oraz oceną samego programu, jak również efektów jego realizacji.

W pierwszym etapie ewaluacji, który nastąpi jeszcze w trakcie realizacji programu, dokonana zostanie bieżąca analiza procesu kształcenia, tj. dostosowywanie metod nauczania do konkretnych zadań, dobranie środków dydaktycznych i rozwiązań organizacyjnych oraz przygotowywanie narzędzi pomiaru osiągnięć uczniów. Jako narzędzia do tej fazy ewaluacji proponuje się obserwację, wywiad lub ankietę oraz testy po każdym rozdziale.

Po zakończeniu każdego rozdziału i działu, proponuje się test szczegółowo sprawdzający wiedzę zawartą na poszczególnych etapach nauczania.

Po zrealizowaniu 1/3 partii materiału nauczania proponuje się przeprowadzenie ankiety dla uczniów/kursantów w celu wyeliminowania trudności związanych z indywidualnymi predyspozycjami kursantów. Taka analiza pomoże w dokonaniu korekty stosowanych metod, form pracy i środków dydaktycznych uwzględniając zasadę indywidualizacji w pracy z uczniami z dysfunkcją słuchu (wzór – aneks do programu).

Po zakończeniu cyklu kształcenia dokonana zostanie analiza końcowych efektów realizacji programu, jego ocena, jako całości oraz pomiar osiągnięć uczniów w formie testu sprawdzającego wiedzę i umiejętności oraz dokonana zostanie samoocena uczniów/kursantów (wzór – aneks do programu).

Wyniki całego procesu ewaluacji posłużą do podjęcia decyzji o dokonaniu ewentualnych zmian w programie.

11. Bibliografia

- Bielak M., Rosik P., Tomaszewski P., 2009.** *Podręcznik do nauki PJM dla nauczycieli pracujących z młodzieżą głuchą i zajmującą się kształceniem zawodowym.* ZGPZG Warszawa.
- Bielak M., Rosik P., Tomaszewski P., 2009.** *Podstawy Polskiego Języka Migowego. Podręcznik do nauki PJM dla lektorów (Basics of Polish Sign Language. Teacher's curriculum guide).* ZGPZG Warszawa.
- Bielak M., Cygler P., Rosik P., Tomaszewska E. 2008, 2009, 2010.** *Język i my – lekcje PJM. [w:] Świat Ciszy 12/2008, 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9/2009, 1, 2/2010,*
- Chronowska M., Grabowska-Orządała M., Józefiak J., Mazurek E., Podgórn K. 2011.** *Pismo migowe. Podręcznik do nauki SignWriting.* Centrum Analityczno –Strategicznych Sp. z o.o. Nowy Sącz
- Długolecka L. 2004.** *SignWriting - pismo migowe, które zachwyca głuchych na całym świecie. Świat Ciszy 9/2004: 8-11.*
- Garncarek M., Romanowska P., Rzeźniczak D., 2011.** *Migaj migiem. Polski język migowy dla początkujących. Studio koloru. Łódź*
- Grzesiak I. 2007.** *Strukturalna klasyfikacja i systematyzacja znaków Polskiego Języka Migowego dla potrzeb leksykografii dwujęzycznej, wyd. Fundacja na Rzecz Osób Głuchych i Języka Migowego w Olsztynie.*
- Mini rozmówki migowo (PJM) – polskie, polsko – migowe (PJM) ze słownikiem. 2008.** red. I. Grzesiak, Wyd. Olsztyn.
- Hendzel J. K. 2000.** *Słownik polskiego języka migowego. Wyd. RAKIEL, Olsztyn*
- Język migowy w XXI wieku na świecie i w Polsce. 2008.** *Materiały konferencyjne pod red. I. Grzesiak, wyd. Fundacja na Rzecz Osób Głuchych i Języka Migowego w Olsztynie.*
- Język migowy we współczesnym szkolnictwie na świecie i w Polsce. 2007.** *Materiały konferencyjne pod red. I. Grzesiak. Sympozjum naukowe, Malbork 31.03.2007.*
- Kosiba O. 2011.** *Leksykon Polskiego Języka Migowego. Bogatynia*

Kossakowska B., Szczepankowski B., Wasilewska T. M. 2001. *Język migany pierwsze kroki. Wyd. INFOPRESS, Olsztyn.*

Rona M., Szczepankowski B., 1994. *Szkolny słownik języka migowego. Oficyna Wydawnicza „Vinea”, Bydgoszcz.*

Szczepankowski B. 1994. *Podstawy języka migowego. Podręcznik dla nauczycieli. WSiP Warszawa.*

Strony internetowe:

<http://pl.wikipedia.org/wiki/SignWriting>

http://pl.wiktionary.org/wiki/Main_Page

<http://www.movementwriting.org/>

<http://www.signbank.org/signpuddle/>

<http://www.signwriting.org/>

http://www.signwriting.org/archive/docs7/sw0617_Cross_Linguistic_Guide_SignWriting_Parkhurst.pdf

<http://www.valeriesutton.org/>

12. Aneks do programu nauczania Języka Migowego poprzez zapis SignWriting

- 1.1. Arkusz samooceny ucznia/kursanta
2. Arkusze obserwacji oceny poziomu kształcenia ucznia/kursanta
  - 2.1. Arkusz obserwacji ucznia/kursanta
  - 2.2. Arkusz oceniający poziom wiedzy i umiejętności ucznia/kursanta.
3. Arkusz przykładowych rozwiązań metodycznych realizowania materiału nauczania w trudnych sytuacjach dydaktycznych i wychowawczych.

Arkusz 1.

ARKUSZ SAMOOCENY UCZNIĄ/KURSANTA

Część A: (*zaznacz X w odpowiedniej kratce)

Imię i nazwisko	
Typ szkoły:*	
Liceum Ogólnokształcące	
Technikum Zawodowe	
Zasadnicza Szkoła Zawodowa	
Szkoła Policealna	
Stopień ubytku słuchu:*	
lekki	
umiarkowany	
znaczny	
głęboki	

Część B: (*zaznacz X w odpowiedniej kratce)

KRYTERIA		OCENA						
ogólne	szczegółowe	6	5	4	3	2	1	Nie mam zdania
Jakość	Kreatywność i zaangażowanie w nauce notacji SW i znaków migowych							
	Sumiennność i staranność w wykonywaniu ćwiczeń i zadań							
	Przyswojona wiedza z zakresu SW i znaków migowych PJM							
	Zaangażowanie podczas zajęć nauki PJM i SW							
	Samodzielność wykonywaniu ćwiczeń i zadań							
Efektywność wykorzystanego czasu zaplanowanego do nauki PJM z wykorzystaniem notacji SW	Skuteczność nauki podstaw SW w nauce znaków migowych							
	Skuteczne planowanie i organizacja nauki PJM w czasie zajęć (wykorzystanie przekazywanych treści przez lektora)							
	Dyscyplina uczęszczania na zajęcia							
Zachowanie	Kultura osobista podczas zajęć							
Realizacja doskonalenia zawodowego	Stopień wykorzystania zdobytych informacji i umiejętności z zakresu znaków migowych zawodowych w praktyce (np. w czasie zajęć praktycznych lub warsztatowych)							

Na podstawie arkusza samooceny zostanie dokonana ocena skuteczności wykorzystania proponowanych w podręczniku metod pracy, form pracy, środków dydaktycznych oraz słownictwa związanego z kształceniem zawodowym młodzieży niesłyszącej.

2. ARKUSZE OBSERWACJI I OCENY POZIOMU PRZYSWAJANEJ WIEDZY PRZEZ UCZNIĄ/KURSANTA

Arkusze te proponuje się przeprowadzić po zrealizowaniu 1/3 partii materiału nauczania w celu wskazania uczniów/kursantów mających problemy z przyswajaną wiedzą i umiejętnościami oraz osób stwarzających trudności wychowawcze. Umożliwi to lektorowi wprowadzenie rozwiązań metodycznych, oddziaływań wychowawczych w trakcie trwania procesu kształcenia i pozwoli na pełną realizację zamierzonych celów. Na podstawie nw. arkuszy lektor prowadzący zajęcia z nauki języka migowego z wykorzystaniem zapisu SignWriting może dokonać szczegółowej analizy i oceny uczniów/kursantów w trakcie trwania zajęć kursowych. W sytuacjach trudnych, problemowych prowadzący powinien podjąć konstruktywne rozwiązania problemu.

ARKUSZ 2.1.

ARKUSZ OBSERWACJI UCZNIĄ/KURSANTA

(zaznacz X w odpowiedniej rubryce)

Kryteria	Sugerowana wzorowa postawa ucznia/kursanta	Wymaga znaczącej poprawy	Wymaga nieznacznej poprawy	Postawa poprawna	Postawa wzorowa
kreatywność	Uczeń/kursant jest w pełni świadomy udziału w zajęciach, jest zainteresowany przyswajaniem wiedzy z zakresu SW oraz nowych znaków migowych z kierunków zawodowych, udział w zajęciach jest twórczy, nastawienie pozytywne				
dynamizm działania	Uczeń/kursant: cechuje go dynamizm działania w przyswajaniu wiedzy z zakresu SW i PJM, prawidłowo analizuje proponowane formy i metody pracy, postępuje zgodnie z wyznaczonymi celami kształcenia				
efektywność	Uczeń/kursant potrafi dopasować się do konkretnej sytuacji wynikającej z programu zajęć, jego działanie jest elastyczne, jest otwarty na nowe wiadomości o SW oraz nowe znaki migowe				

inicjatywa	Uczeń/kursant: podejmuje samodzielne działania w wykonywaniu ćwiczeń oraz zadań, wykazuje się inicjatywą proponując nowe rozwiązania, cechuje się dużym doświadczeniem z zakresu znajomości znaków migowych funkcjonujących w środowisku niesłyszących				
współpraca w grupie	Uczeń/kursant potrafi współpracować z kolegami w trakcie rozwiązywania ćwiczeń grupowych, nawiązuje pozytywne relacje z współuczestnikami kursu co daje pozytywne korzyści kształcenia i dobre wzorce zachowań				
organizacja	Uczeń/kursant potrafi dobrze zorganizować czas w trakcie zajęć wykorzystując w pełni czas przeznaczony na odbiór wykładu jak i czas przeznaczony na zajęcia i pracę samodzielną				
zachowanie w trakcie zajęć	Uczeń/kursant cechuje się wzorowym zachowaniem w trakcie zajęć, dostosowuje się do przyjętych norm zachowania w czasie lekcji, nie stwarza sytuacji konfliktowych w grupie, formułuje wypowiedzi (mówione, migane) w sposób zrozumiały, jasny i precyzyjny				

ARKUSZ 2.2.

ARKUSZ OCENIAJĄCY POZIOM WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI UCZNIĄ/KURSANTA

(zaznacz X w odpowiedniej rubryce)

Kryteria	Ocena					
	1	2	3	4	5	6
Stosunek do nauki podstaw SW i znaków języka migowego (zawodowego)						
Zaangażowanie w czasie zajęć w przyswajaniu wiedzy i wykonywaniu ćwiczeń i zadań						
Realizacja celów wynikających z założeń programowych nauki PJM z wykorzystaniem zapisu SW						
Komunikatywność: umiejętność słuchania i skuteczna komunikacja w przekazie manualnym i na piśmie z wykorzystaniem notacji SW						
Samodzielność w wykonywaniu ćwiczeń i zadań wynikających z programu nauczania						
Poprawność wykonywanych zadań i ćwiczeń						
Tempo pracy ucznia, możliwości zapamiętywania nowych wiadomości i umiejętności dotyczących zapisu znaków migowych w notacji SW						
Praca w grupie w czasie zajęć kursowych						
Umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy z zakresu podstaw SW i PJM w praktyce (tworzenie własnych tekstów, e-maili itp. w zapisie SW)						
Kultura osobista w czasie zajęć, stosunek do nauczyciela i kolegów						

ARKUSZ 3.

ARKUSZ PRZYKŁADOWYCH ROZWIĄZAŃ METODYCZNYCH REALIZOWANIA MATERIAŁU NAUCZANIA W TRUDNYCH SYTUACJACH DYDAKTYCZNYCH I WYCHOWAWCZYCH

Kryteria	Opis przypuszczalnych zachowań i sytuacji trudnych w procesie prowadzenia zajęć	Proponowane rozwiązania problemu, metody i formy postępowania w sytuacjach trudnych dydaktycznie i wychowawczo
Przyswajanie wiedzy i umiejętności	Brak zainteresowania przekazywaną wiedzą, wynikający z niskich możliwości intelektualnych ucznia, słabej percepcji i niskich możliwości zapamiętywania	Rozbudzenie zainteresowania przedmiotem nauczania poprzez indywidualne wyjaśnienie treści uwzględniając możliwości praktycznego zastosowania przyswajanej wiedzy, polecenie wykonania dodatkowych prostych ćwiczeń, stopniowanie trudności, zorganizowanie dodatkowego spotkania w celu uzupełnienia wiadomości i ćwiczeń, zachęcanie ucznia do nauki
Zaangażowanie	Brak zaangażowania w udział na zajęciach oraz w rozwiązywaniu zadań i ćwiczeń	Motywowanie ucznia do czynnego udziału w zajęciach odwołując się do pozytywnych postaw kolegów, indywidualna pomoc w wykonywaniu ćwiczeń, zachęcanie ucznia odnosząc się do konkretnych przykładów zastosowania SW w praktyce (pisanie np.: e-maile, blog itp.)
Samodzielność	Brak umiejętności samodzielnej pracy, wykonywania ćwiczeń i zadań	Motywowanie ucznia do samodzielnego wykonywania ćwiczeń, wskazywanie możliwości samokształcenia się (korzystanie z informacji internetowych, słownika SignPuddle), ukierunkowanie ucznia na postępowanie zgodne z zasadami zawartymi w instrukcjach zadań, etapowość wykonywania poleceń, wspólne z uczniem rozwiązywanie problemów dotyczących poszczególnych ćwiczeń, utrwalanie poprzez powtarzanie
Kultura osobista	Nie przestrzeganie zasad kultury osobistej, stwarzanie sytuacji konfliktowych, nieodpowiednie zachowanie wobec lektora i kolegów	Prowadzenie rozmów z uczniem odwołując się do wartości i norm moralnych, obowiązujących regulaminów, zasad postępowania to daje uczniowi poczucie ładu, sprawiedliwości i przejrzystości sytuacji swojego postępowania. Pozytywny kontakt nauczyciela

		<p>z uczniem, obopólne porozumienie i umiejętność komunikacji jest szansą na uzyskanie dobrych efektów, ale czasami potrzebna jest cierpliwość i czas ze strony prowadzącego. Umiejętne zastosowanie pochwał i konsekwencja w postępowaniu nagannym.</p>
<p>Współpraca w zespole</p>	<p>Brak zaangażowania w pracy grupowej</p>	<p>Zachęcanie ucznia do pracy grupowej poprzez organizowanie zadań zespołowych, wskazywanie indywidualnych zadań do wykonania w danym zespole, angażowanie wszystkich do brania czynnego udziału w zajęciach (wyznaczanie szczegółowych celów)</p>

KONTAKT:

Biuro projektu „PI Zapisać ciszę”
ul. Białostocka 4, 03-741 Warszawa
tel. 725-457-679

Egzemplarz bezpłatny.

centrum
zespołów
analityczno
strategicznych

Lider projektu:

Centrum Zespołów Analityczno-Strategicznych Sp. z o.o.
ul. Myśliwska 4c/8, 33-300 Nowy Sącz
tel. 18/547-62-42, fax 18/547-67-09
biuro@czas.sacz.pl, www.czas.sacz.pl

Partner:

Polski Związek Głuchych Oddział Małopolski w Krakowie
ul. Św. Jana 18, 31-018 Kraków
tel. 12/422-73-45, fax 12/421-39-10
oddzial@pzg.krakow.pl
www.pzg.krakow.pl

www.zapisaccisze.pl